

Оригинални научни рад
УДК: 37.018.43:004.738.5
37.091.3::811.111
doi: 10.5937/zrffp53-43984

УЧЕЊЕ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА СТРУКЕ ПУТЕМ МУДЛА У ВАНРЕДНИМ ОКОЛНОСТИМА – ПЕРСПЕКТИВА СТУДЕНТА

Мирна М. ВИДАКОВИЋ¹
Универзитет у Новом Саду
Економски факултет, Суботица
Катедра за стране језике и спорт

¹ mirna.vidakovic@ef.uns.ac.rs

Рад примљен: 12. 4. 2023.

Рад прихваћен: 4. 12. 2023.

УЧЕЊЕ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА СТРУКЕ ПУТЕМ МУДЛА У ВАНРЕДНИМ ОКОЛНОСТИМА – ПЕРСПЕКТИВА СТУДЕНАТА

Кључне речи:
настава на даљину
у ванредним
околностима;
енглески језик
струке;
Мудл;
високо
образовање.

Сажетак. Овај рад бави се испитивањем искустава студената у вези са наставом енглеског језика струке, која се током првих месеци пандемије одвијала путем платформе Мудл (Moodle), како би се сагледао степен и начин њиховог учешћа у курсу, анализирали ставови о различитим аспектима наставе, те добиле сугестије за употребу Мудла за учење страног језика у будућности. Поред тога, настојало се утврдити да ли постоји статистички значајна повезаност између степена познавања енглеског језика, односно дигиталних вештина испитаника, и њиховог учешћа и перцепције наставе. Циљ истраживања је добијање смерница за инкорпорацију Мудла и (елемената) онлајн наставе у наставу енглеског језика струке. Уз то, резултати се могу употребити као основ за даља истраживања у контексту креирања стратегије за реализацију наставе на даљину у ванредним околностима. Узорак је чинило 107 студената који су попунили анонимни упитник. Квантитативни и квалитативни подаци обрађени су путем дескриптивне статистике и анализе садржаја, док је за испитивање повезаности кориштен Крускал–Валисов тест. Добијени налази упућују на неопходност развоја технолошко–педагошких компетенција наставника и темељнијег упознавања студената са радом у дигиталном окружењу, што би, између осталог, допринело повећању њихове ангажованости и развоју аутономије.

Увод

Учење на даљину, онлајн настава² и употреба система за управљање учењем већ су неколико деценија предмет истраживања у свету и код нас. Дигитална трансформација у сфери образовања један је од приоритета образовне политике у Европи. Међутим, ова трансформација одвија се изузетно споро и неравномерно (Stančić & Senić Ružić, 2021), што је посебно до изражаја дошло почетком 2020. године, када је пандемија ковида 19, између осталог, довела до кризе у образовању.

Након затварања образовних установа, као једино решење одржавања континуитета наставе појавила се настава на даљину, односно онлајн настава као њен облик који је био најзаступљенији у високошколским институцијама. Иако су неке од институција у Србији имале искуство са онлајн или хибридном наставом пре пандемије, овај нагли заокрет представљао је изазов великом броју наставника и студената. У новонасталим околностима, већина наставника била је приморана да у ходу истовремено овладава новим образовним алатима и осмишљава начин имплементације садржаја који је првобитно креиран за рад у традиционалној учионици. С друге стране, студенти, навикнути на непосредну наставу у учионици, суочени су са радом на образовним платформама, што је захтевало поседовање дигиталних вештина и много већи степен самосталности и одговорности за учење. Стога, како би се адекватно описала настава у првим месецима пандемије, истраживачи и практичари почели су да употребљавају термин „настава на даљину у ванредним околностима” (енгл. *emergency remote teaching*, ERT). Иако се доводи у везу са наставом на даљину, јасно је да се настава на даљину у ванредним околностима значајно разликује од ње у погледу планирања, имплементације и квалитета, што је потребно узети у обзир приликом спровођења истраживања

² За разлику од онлајн наставе која подразумева употребу дигиталних технологија и интернета, настава на даљину поред наведеног може да буде организована и путем радија, телевизије и сл. (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2021).

и евалуације, како би се избегла погрешна тумачења и закључци (Bozkurt et al., 2020; Hodges et al., 2020).

Проучавање овог феномена од великог је значаја, јер је неоспорно да ће пандемија ковида 19 допринети већој интеграцији дигиталних технологија не само у образовању, него и радном окружењу. Поред тога, имајући у виду да ванредне ситуације попут природних непогода, епидемија, политичких конфликта и сл. нису толико ретке, треба имати развијену стратегију за одржавање наставе и у кризним околностима.

Сходно горенаведеном, у овом раду истражују се ставови и искуства студената Економског факултета у Суботици у вези са наставом енглеског језика струке, која је током летњег семестра 2020. године ванредно одржана путем образовне платформе Мудл. Добијени резултати, иако се не могу генерализовати, пружају важне смернице за интеграцију Мудла у наставу страног језика, а уједно се могу користити као основ за даља истраживања у контексту креирања стратегије за имплементацију наставе енглеског језика струке на даљину у ванредним околностима.

У наставку рада објашњени су кључни аспекти наставе на даљину у ванредним околностима, а потом следи и истраживачки део, у ком су представљени контекст истраживања, методологија и добијени резултати.

Настава на даљину у ванредним околностима – оџис њојма и њреџлед лиџературу

Настава на даљину у ванредним околностима „укључује употребу потпуно даљинских образовних решења за наставу која би се иначе одржавала лицем у лице или по моделу комбиноване наставе и која ће се вратити у тај формат када се криза или ванредна ситуација смири” (Hodges et al., 2020, стр. 21).³ Циљ такве наставе је да понуди материјале и активности на начин који омогућава брзу имплементацију и доступност током кризног периода (Hodges et al., 2020). С обзиром на околности њеног увођења, настава на даљину у ванредној ситуацији не ослања се чврсто на теоријске поставке учења на даљину (когнитивизам, социјални конструктивизам, модел истраживачке заједнице и сл.), а важне педагошке импликације произлазе и из чињенице да оваква настава представља обавезу, док је настава на даљину ствар избора (Bozkurt & Sharma, 2020).

Како би се потпуније сагледале карактеристике овог вида наставе, у наставку ће бити предочена сазнања из досадашњих истраживања кроз приказ предности, недостатака и изазова у погледу кључних техничких, педагошких и социјалних аспеката.

³ Превод цитата преузет је из: Кулић и Јанковић, 2022.

Говорећи о предностима онлајн наставе у ванредним околностима, аутори најчешће наводе непостојање просторних и временских ограничења, удобност рада од куће, те флексибилност у смислу обрађивања градива темпом који одговара полазницима (Adedoyin & Soykan, 2020; Prodanović & Gavranović, 2020; Arsenijević, 2021; Tanase & Hammack, 2021; Кулић и Јанковић, 2022). Последњи аспект посебно је карактеристичан за асинхрони вид наставе, који пружа студентима могућност дужег промишљања наставних питања и давања одложеног одговора (Perveen, 2016). Међутим, иако рад од куће сопственим темпом одређеном броју студената представља ефикаснији и мање стресан начин учења, значајан број њих сусрео се са проблемом организације времена и мањком рутине за учење у дигиталном простору. Арсенијевић (2021) то објашњава чињеницом да студенти нису имали довољно времена да развију рутину у онлајн окружењу због наглог преласка на нов начин рада.

Најчешће навођени недостаци онлајн наставе у ванредним околностима, поред мањка концентрације и рутине, јесу техничке потешкоће попут нестабилне интернет мреже, ограниченог приступа интернету или уређају, мањак интеракције, низак степен ангажованости и мотивације студената, збуњеност услед лоше организације и нејасних инструкција, преоптерећеност и изостанак подршке од стране наставника (Miloshevska, Gajek, Džanić, Hatipoglu, 2020; Arsenijević, 2021; Tanase & Hammack, 2021).

Техничке потешкоће које се везују за доступност технологија и интернета представљају само један аспект дигиталног јаза (енгл. *digital divide*). Овај конструкт односи се, такође, на разлике у дигиталним вештинама корисника и начину коришћења технологија (Kuzmanović, 2022). Дигиталне компетенције студената и наставника предуслов су за успешно одвијање наставе у виртуелном простору. Оне студентима омогућавају организацију когнитивног оптерећења и поспешују њихово искуство онлајн учења (Stančić & Senić Ružić, 2021). Арсенијевић (2021, стр. 18), међутим, уочава да „вештине и знања потребни за коришћење специфичних алата и платформи које се користе у високом образовању не морају бити део свакодневице студената, те је могуће да показују мање перформансе него наставници”. Станчић и Сенић Ружић (2022, стр. 451) пак наводе да „чак и када студенти поседују значајно развијене дигиталне компетенције, постојање техничких проблема може да умањи њихов осећај компетентности, посебно ако студенти немају искуство у онлајн учењу.”

Недовољно развијене педагошко-дигиталне компетенције наставника и неискуство у вези са реализацијом онлајн наставе могу да доведу до смањене мотивације и ангажованости студената, као и њихове преоптерећености наставним материјалима (Juárez-Díaz & Perales, 2021; Stančić & Senić Ružić, 2021; Кулић и Јанковић, 2022). Истраживање које је Конрад (Conrad, 2004) спровела са наставницима који су се први пут сусрели са

онлајн наставом без претходне обуке показало је да су они били најзакупљенији садржајем и материјалима које ће понудити студентима, док су социјална и комуникативна димензија биле потиснуте у други план.

Још један од недостатака и изазова наставе на даљину у ванредним околностима јесте смањен обим интеракције у односу на традиционалну наставу. Учење страног језика подразумева социјални контакт и интеракцију (Hellermann, 2008). Ови аспекти, поред тога што доприносе унапређењу језичких и комуникативних вештина, пружају осећај сигурности и јачају поверење, те су од великог значаја за задовољство и успех у образовном процесу (Butnaru, Niță, Anichiti, Brinză, 2021; Stančić & Senić Ružić, 2021). Смањен степен интеракције може негативно да се одрази на мотивацију и активно учествовање студената у настави, да доведе до неразумевања (Anwar & Wahid, 2021), стреса и осећаја изолованости (Son et al., 2020). Овај проблем је учесталији у асинхроној настави због изостанка комуникације у реалном времену.

Смањена ангажованост студената, која је уочена у многим истраживањима (Ђорђевић, Павловић, Весић-Павловић, 2020; Arsenijević, 2021; Tanasijević & Janković, 2021), није резултат само недовољне и неправовремене комуникације између наставника и студената. Узрок може бити и сама пандемија (Hodges et al., 2020; Кулић и Јанковић, 2022), недостатак времена да се студенти навикну на нов начин учења и да наставници адекватно осмисле активности које ће да подстакну мотивацију и сарадњу. Уз то, студенти су склони пасивном односу према настави, јер је у образовном систему у Србији и даље доминантан трансмисиони приступ (Ђорђевић & Stefanowicz-Kocoł, 2016; Ераковић и Лазовић, 2017).

Иако се може уочити да се одлике наставе на даљину у ванредним околностима у значајној мери поклапају са карактеристикама онлајн наставе уопште, постоје теме којима је потребно посветити већу пажњу у ванредним околностима (нпр. дигитални јаз, комуникација, ангажованост студената), како би се извукле лекције за будуће сличне ситуације.

На крају, ваља се осврнути и на опште ставове студената у вези са (асинхроном и/или синхроном) онлајн наставом у ванредним околностима. Истраживања су показала подељена мишљења. Док су испитаници у неким радовима (Anwar & Wahid, 2021; Кулић и Јанковић, 2021; Prodanović & Gavranović, 2020; Tanasijević & Janković, 2021) углавном изразили задовољство наставом у новонасталим околностима, већина учесника у другим истраживањима (Arsenijević, 2021; Miloshevska, Gajek, Džanić, Natipoglu, 2020; Васиљевић Продановић и Марков, 2021) сматрала је да виртуелно окружење није атрактивно и подстицајно за учење, те предност даје непосредној настави у учионици. Ипак, иако су изразили већу склоност ка традиционалној настави, испитаници су увидели предности одређених аспеката виртуелног образовања за које сматрају да треба да

буду интегрисани у редовну наставу након пандемије, попут дигиталне дистрибуције материјала, онлајн консултација и онлајн учешћа студената који су болесни или имају неку врсту инвалидитета.

Контекст истраживања

Како би се адекватније протумачили и потпуније разумели резултати истраживања, неопходно је дати кратак приказ наставног контекста у ком је оно спроведено.

Анализом у овом раду обухваћени су студенти друге године Економског факултета у Суботици који су током летњег семестра 2019/2020. године енглески језик, у склопу предмета Енглески језик 2, учили путем образовне платформе Мудл. Настава енглеског језика у домену економске струке похађала се на датом факултету четири семестра са фондом од два часа недељно (Енглески језик 1 – 1. и 2. семестар, ниво Б1⁴, Енглески језик 2 – 3. и 4. семестар, ниво Б2).⁵ Настава се до увођења ванредног стања у марту 2020. године у потпуности одвијала у учионици. Студенти до тада нису имали контакт са онлајн или хибридном наставом у оквиру својих студијских програма. Искуство са онлајн наставом није имао ни наставник чији су полазници чинили узорак. Како би се одржао континуитет наставе, Факултет је по затварању образовних институција прешао на рад путем Мудла. Наставницима и студентима су дата сажета техничка упутства у вези са његовом употребом.

У погледу формата, настава из предмета Енглески језик 2 организована је по тематским целинама, које су одговарале лекцијама из уџбеника. Свака тематска целина садржала је следеће:

1. Уводни текст у ком су наведени тема и циљеви наставне јединице и инструкције за рад;

2. Фајлове као што су PowerPoint презентације, аудио-презентације, видео-клипови, чланци са интернета и сл., који су допуњавали лекције из уџбеника;

3. Форуме путем којих су студенти делили и коментарисали одговоре на задатке из наставних материјала;

4. Дискусионе форуме, у оквиру којих су студенти размењивали мишљења на теме које су карактеристичне за пословни и економски контекст;

5. Тестове који су служили за вежбу и утврђивање стручног вокабулара, језичких и граматичких структура;

⁴ Нивои су приказани према Заједничком европском референтном оквиру за језике.

⁵ Представљени опис односи се на период пре нове акредитације која је ступила на снагу школске 2021/2022. године.

6. Речник стручних термина из одређене лекције, који је креиран од стране студената уз инструкције и подршку наставника.

Материјали су објављивани на недељном нивоу, како би се пратио распоред из периода пре пандемије. Настава је била замишљена тако да обухвати трансмисиони приступ, по ком наставник путем статичких материјала преноси знање студентима, и социоконструктивистички приступ, што се манифестовало кроз понуду активности које су подразумевале интеракцију и сарадњу студената.

Циљ и методологија истраживања

Циљ истраживања

Истраживање је обухватило анализу ставова и искустава студената Економског факултета у Суботици у вези са наставом енглеског језика струке на платформи Мудл, како би се сагледао степен и начин њиховог учешћа у курсу, стекао увид у њихова схватања позитивних и негативних аспеката наставе, али и добиле сугестије за унапређење употребе Мудла за учење страног језика струке. Уз то, настојало се утврдити да ли постоји статистички значајна повезаност између степена познавања енглеског језика, односно дигиталних вештина и перцепције наставе и учешћа студената у раду на платформи. Добијени резултати дају значајне смернице за унапређење организовања онлајн или хибридне наставе у будућности. Уз то, заједно са досадашњим сазнањима других релевантних истраживања, налази могу да представљају основ за креирање стратегије за имплементацију наставе енглеског језика на даљину у ванредним околностима у којима не постоји могућност одвијања непосредне наставе у традиционалној или виртуелној учионици.

Инструмент истраживања

Студенти су након завршетка наставе у јунском испитном року 2020. године замољени да попуне анонимни упитник, који је конструисан за потребе истраживања. Први део упитника односио се на опште податке о испитаницима: пол, године старости, оцена из предмета Енглески језик 1 и самопроцена дигиталних вештина. Други део садржао је питања која су била фокусирана на теме истраживања: учесталост посећивања странице за Енглески језик 2, употреба наставних материјала и типови активности у којима су студенти учествовали, позитивни аспекти и недостаци наставе енглеског језика струке на Мудлу, предлози за унапређење употребе Мудла у настави. Питања су била затвореног и отвореног типа. Два питања затвореног типа садржала су скалу (десетостепену скалу за

исказивање интензитета појаве и Ликертову скалу за изражавање степена слагања/неслагања). Упитник се налази у прилогу.

Обрада података

У обради података коришћен је статистички софтвер Р. Квантитативни подаци анализирани су путем дескриптивне статистике. За утврђивање степена повезаности независних и зависних варијабли употребљен је Крускал–Валисов тест. С обзиром на то да је велики постотак студената (79,44%) своје дигиталне вештине оценио као високо развијене, испитивање повезаности између дигиталних вештина и зависних варијабли није спроведено. Квалитативни подаци обрађени су применом анализе садржаја. Одговорима испитаника додељени су кодови који су омогућили груписање информација према тематским категоријама. Добијени налази пружили су увид у проблематику истраживања.

Узорак

Од укупно 107 студената који су учествовали у истраживању, 65% било је мушког, а 35% женског пола. Њихова просечна старост је 20,99 година док је просечна оцена коју су испитаници остварили из предмета Енглески језик 1 – 8,18. Структура узорка према оцени приказана је у Табели 1.

Табела 1. Структура узорка према оцени из предмета Енглески језик 1

Оцена	Ф	%
5	3	2,80%
6	23	21,50%
7	12	11,21%
8	19	17,76%
9	23	21,50%
10	27	25,23%

На скали за процену дигиталних вештина која је садржала вредности од 1 (најмања вредност) до 10 (највећа вредност), 79,44% испитаника одабрало је вредности од 8 до 10.⁶ Према томе, већина учесника у истраживању сматра да поседује високо развијену способност за успешно сналажење и активно учешће у дигиталном простору. Овакав резултат не изненађује, с обзиром на то да се, с једне стране, ради о дигиталним урођеницима, а, с друге стране, развој дигиталних вештина интегрисан је у предмете

⁶ Ради веће прегледности, одговори испитаника груписани су у три категорије: слабо развијене дигиталне вештине (1–4), средње развијене дигиталне вештине (5–7) и високо развијене дигиталне вештине (8–10).

које студенти Економског факултета похађају у оквиру својих студијских програма. Нешто мање од петине испитаника (18,69%) своје дигиталне вештине оценило је вредностима од 5 до 7, а 1,87% узорка вредностима од 1 до 4, што упућује на то да је неким студентима ипак неопходно пружити подршку и омогућити развој вештина и знања потребних за ефикасну употребу дигиталних алата у образовању.

Резултати и дискусија

Учесталост посећивања странице за Енглески језик 2

Прво питање у упитнику односило се на учесталост посећивања странице за Енглески језик 2 на образовној платформи Мудл. Највише студената (39,25%) предметну страницу посећивало је неколико пута недељно, 25,23% једанпут недељно, 12,15% једанпут дневно, 11,22% једанпут у две недеље, 10,28% ретко, док 1,87% узорка никада није приступило наведеној страници. Пошто је већина испитаника страницу посећивала једанпут или више пута недељно, што је одговарало динамици постављања материјала и роковима за израду задатака, добијени резултати могу се оценити као задовољавајући. Они указују на то да су студенти били мотивисани да прате рад на платформи. Асинхрони начин рада, који не поставља временска и просторна ограничења, студентима пружа флексибилност и осећај комфора, што може позитивно да утиче на учесталост посећивања платформе. Агарвал и Каушик (Agarwal & Kaushik, 2020) мишљења су да мотивација за похађање наставе у време пандемије лежи и у чињеници да она у датим околностима представља дистракцију, излаз из монотоније и изолације проузроковане карантином. Није уочено постојање повезаности између учесталости посећивања странице и оцене из енглеског језика ($p = 0.3258$).

Важно је нагласити то да је посећивање предметне странице само први корак у анализи ангажованости студената у настави. Много већи значај свакако треба придати испитивању начина интеракције са наставним материјалима, другим студентима и наставником. Увид у ову проблематику пружаће одговори на наредна питања у упитнику.

Ставови студената о тврдњама у вези са различитим аспектима наставе енглеског језика на Мудлу

У наредном питању, које је садржало петостепену Ликертову скалу, студенти су исказивали степен слагања, односно неслагања са тврдњама у вези са различитим аспектима наставе енглеског језика на Мудлу (Табела 2).

Табела 2. Ставови студената у вези са тврдњама о настави енглеског језика на Мудлу

Тврдње	Не слажем се уопште	Не слажем се	Нити се слажем, нити се не слажем	Слажем се	Слажем се у потпуности
Употреба Мудла учинила је наставу енглеског језика струке занимљивом	3 (2,80%)	10 (9,35%)	18 (16,82%)	49 (45,80%)	27 (25,23%)
Сматрам да је употреба Мудла корисна приликом учења енглеског језика струке	1 (0,93%)	6 (5,61%)	13 (12,15%)	50 (46,73%)	37 (34,58%)
Учење путем Мудла ми је било стресно	38 (35,51%)	37 (34,58%)	16 (14,95%)	8 (7,48%)	8 (7,48%)
Учење енглеског језика струке путем Мудла може да замени учење лицем у лице	36 (33,64%)	36 (33,64%)	17 (15,90%)	12 (11,21%)	6 (5,61%)
Учење енглеског језика струке путем Мудла треба да допуњује наставу лицем у лице	3 (2,8%)	8 (7,47%)	21 (19,63%)	47 (43,93%)	28 (26,17%)

Дистрибуција одговора испитаника показује да је највећи степен слагања уочен у вези са тврдњом да је Мудл био корисна платформа у процесу учења енглеског језика струке током ванредног стања (81,31%). Око 70% узорка сматра да је настава била занимљива и да би ова платформа требало да допуњује наставу лицем у лице. За исти проценат студената (70%) учење енглеског језика путем Мудла није било стресно. Нешто мањи постотак (67%) сматра да Мудл не може да замени наставу лицем у лице.

Анализом одговора учесника у истраживању у контексту оцене из претходног курса утврђено је постојање статистички значајне повезаности у вези са ставком да Мудл може да замени учење лицем у лице ($p = 0.04945$).⁷ Наиме, испитаници са нижом оценом из претходног курса су се у већој мери сложили са овом тврдњом у односу на испитанике са вишом оценом. Овакав резултат може се протумачити на два начина. С једне стране, Мудл студентима са нижим предзнањем омогућава да градиво прелазе темпом који њима одговара, што виде као предност у односу на непосредну наставу. С друге стране, ова платформа им даје прилику да се „сакрију иза екрана” и избегну активно учешће у настави, што не би било могуће у настави у традиционалној учионици. Ђорђевић и др. (2020,

⁷ Остале вредности нису указале на повезаност тврдњи са оценом из енглеског језика (Тврдња 1: $p = 0.8144$; Тврдња 2: $p = 0.3603$; Тврдња 3: $p = 0.6817$; Тврдња 5: $p = 0.9023$).

стр. 131), на пример, уочавају да је управо могућност да се „заузме мање активна и неинволвирана улога у наставном процесу” један од разлога позитивне перцепције онлајн наставе од стране студената.

Употреба наставних материјала и учешће у активностима

Питање у вези са употребом наставних материјала и учешћем у различитим типовима активности било је затвореног типа и са могућношћу вишеструког избора. Три четвртине студената (75,70%) рекло је да преузима постављене материјале за учење (презентације и друге типове фајлова). Нешто више од половине испитаника радило је тестове (55,14%), 50,47% студената било је активно на форумима који су укључивали дељење и коментарисање одговора у вези са задацима из књига и других наставних материјала, 48,60% студената користило је речнике стручне терминологије. Најмањи, али ипак не тако занемарљив проценат испитаника, активно је учествовао у дискусионим форумима (42%).

Добијени резултати показују како су учесници у истраживању у већој мери преузели улогу примаоца знања. Наиме, мањи проценат студената учествовао је у активностима које су подразумевале креирање садржаја и критичко промишљање (дискусиони форуми и форуми са задацима из уџбеника и других наставних материјала) у односу на постотак узорка који је преузимао материјале. Овакви резултати потврђују сазнања до којих су дошли и други аутори (Arsenijević, 2021; Tanasijević & Janković, 2021; Кулић и Јанковић, 2022) и одраз су и даље присутне трансмисионе педагошке праксе у образовном систему. То упућује на неопходност темељнијег ангажмана наставника у погледу подстицања студената на преузимање веће одговорности за сопствено учење и сараднички начин рада кроз посебно осмишљене наставне активности и систематично вођење кроз процес учења.

Није утврђено постојање статистички значајне повезаности између коришћења материјала, односно учешћа у различитим типовима активности и оцене из енглеског језика ($p = 0.4675$).

Позитивни аспекти и недостаци наставе енглеског језика на Мудлу

У оквиру наредног питања студенти су замољени да наведу позитивне аспекте и недостатке наставе енглеског језика на Мудлу (активности, садржаји, алати и сл.). Од укупног узорка, 91 испитаник је дао одговор на ово питање, при чему се може уочити да су доминантна позитивна искуства. Одговори су груписани у категорије које су индуктивно дефинисане.

Говорећи о аспектима наставе у вези са којима су студенти имали позитивно искуство, највећи број испитаника исказао је задовољство

могућношћу комуникације и размене мишљења са колегама путем форума (14)⁸ (нпр. „Свидело ми се то што иако је настава била онлајн, имали смо дискусије у којима смо могли да искажемо своје мишљење”, „Свидела ми се побољшана комуникација међу колегама у изради задатака”), тестовима за увежбавање и утврђивање терминологије и граматичких структура (13) (нпр. „Занимљиви су били тестови за вежбу. Ефикасни су јер се могу радити више пута, а прикаже се и оцена”, „Квизови су били занимљиви”), те речницима који су садржали терминологију у вези са различитим областима економије и пословања (9) (нпр. „Речник је веома користан за полагање теста”). Студенти су, такође, као предност наставе навели доступност материјала (7) (нпр. „Свидела ми се константна доступност материјала”), флексибилност у погледу времена приступања страници и темпа обрађивања градива (6), („Свидело ми се то што је време за рад флексибилније”, „Мудл је користан јер не мора да се буде у тачно време на одређеном месту”), те чињеницу да се наставни материјали налазе на једном месту (5) („Свидело ми се то што се цело градиво налазило на једном месту”), а неколико њих (4) навело је задовољство комуникацијом између наставника и студената (нпр. „[Свидела ми се] интеракција између професорке и студената”) и погодност рада од куће (2) (нпр. „[Свидела ми се] практичност, и то што не мора да се иде на факултет”). У појединачним коментарима позитивно се говорило о прегледности странице, једноставности употребе платформе, постепеном објављивању материјала, што је захтевало континуирано ангажовање студената, самосталности у раду и разноврсним и занимљивим задацима, нагласку на унапређењу вештине писања, савременом приступу настави и сл.

Као недостатке и потешкоће, учесници у истраживању навели су непостојање непосредне комуникације (7) (нпр. „Није ми се свидело то што настава није била праћена интеракцијом путем видео-конференцијских платформи. Волим разговоре уживо при учењу страног језика”, „Преферирам наставу уживо, јер постоји могућност тренутног решавања свих недоумица везаних за градиво и предмет”), велики обим градива (2) (нпр. „Захтевније је у односу на редовну наставу због веће количине задатака”), непостојање могућности анонимизирања одговора у форумима (2) (нпр. „Не волим када неко може јавно да види мој рад о теми која није уживо пренесена”). У појединачним коментарима споменути су технички проблеми, мали број аудио-визуелних презентација, недостатак самодисциплине и недовољна количина времена за привикавање на учење путем Мудла.

Схватања предности и недостатака наставе у дигиталном простору потврђују досадашња сазнања (Prodanović & Gavranović, 2020; Adedoyin & Soykan, 2020; Tanase & Hammack, 2021; Arsenijević, 2021; Kuzmanović,

⁸ Број у загради представља број испитаника који је навео дати одговор.

2022; Кулић и Јанковић, 2022). Углавном позитивна перцепција указује на то да су студенти без већих потешкоћа учествовали у настави енглеског језика на платформи упркос наглом преласку на потпуно нов начин рада. Испитаници су увидели корист алата као што су форуми, тестови и речник. Ипак, степен ангажовања студената у комуникативним и колаборативним активностима није на задовољавајућем нивоу, што су показали одговори на питање о њиховом учешћу у различитим типовима активности. Узроци се могу наћи у недовољно развијеној аутономији студената, неискуству наставника и даље присутној трансмисионој педагошкој пракси, о чему је било речи у теоријском одељку.

Изостанак непосредне комуникације један је од главних уочених недостатака асинхроне наставе на Мудлу. То је свакако разумљиво узимајући у обзир чињеницу да учење страног језика подразумева социјални контакт и интеракцију. Такође, када се учесници у наставном процесу нађу у потпуно новом окружењу услед ванредне ситуације, комуникација пружа неопходну педагошку подршку, осећај сигурности, јача поверење и смањује осећај изолованости (Butnaru et al., 2021; Stančić & Senić Ružič, 2021). Стога, као што је истраживање Кулић и Јанковић (2022) показало, правремена и конструктивна повратна информација значајно може да умањи ефекте непостојеће директне интеракције.

Сугестије за унапређење наставе енглеског језика струке на Мудлу

У оквиру последњег питања, студенти су замољени да дају сугестије за унапређење употребе Мудла у настави енглеског језика струке. Свега 22 испитаника дало је одговор на ово питања. То може да буде резултат њиховог задовољства начином на који је платформа коришћена (одређен број студената навео је да нема сугестије пошто су били задовољни радом), али разлог може да лежи и у недовољном познавању платформе и њених могућности да би се дали конкретнији предлози за њену употребу за учење страног језика струке.

Анализом добијених одговора посебно су се издвојиле три категорије сугестија – коришћење Мудла као допуне непосредној настави у учионици (9) (нпр. „Мудл може да се користи за квизове, качење материјала и презентација, али свако учење и вежбање треба да се одвија уживо на факултету”, „Мислим да би комбинација Мудла и наставе на факултету била добра идеја”), креирање већег броја интерактивних задатака (4) (нпр. „[Потребно је понудити] више интерактивних задатака, као што су квизови везани за занимљивости из одређених тема”), и добијање поена за активности (2) (нпр. „[Потребно је увести] бодовање задатака и активности на платформи”). Као појединачни предлози јављају се организовање

дружења на Мудлу, анонимизирање коментара, мањи обим градива и већи удео аудио-визуелних материјала.

Као и у претходном питању, и овде је наглашен значај непосредне комуникације за одвијање наставе страног језика струке. Већи број квизова и бодовање активности могли би да повећају ангажованост и мотивацију студената. Међутим, Ераковић и Лазовић (2017, стр. 269, према: Nagel, Blignaut, Cronjé, 2009) упозоравају да би увођење поена водило „центрирању наставника у наставним процесима на уштрб развијању аутономности студената, јер фокус може постати задовољавање формалних уместо суштинских захтева”.

Закључна разматрања

Ефикасност и исходи учења у значајној мери су повезани са позитивним ставовима и задовољством студената у наставном процесу. Узимајући у обзир то да се кризне ситуације попут пандемије могу поновити, као и чињеницу да ће се промене које су се десиле током 2020. године одразити на будућност образовања, важно је темељно анализирати искуства разних актера образовног система, јер та сазнања могу допринети дубљем разумевању истраживане проблематике – онлајн наставе и наставе на даљину у ванредним околностима.

На основу резултата истраживања ставова и искустава студената у вези са курсом енглеског језика струке, који се од марта до јуна 2020. године одвијао путем Мудла, може се закључити да су испитаници углавном имали позитивну перцепцију наставе, при чему су нагласили да по изласку из ванредног стања треба наставити са употребом платформе, али не као замене, него допуне настави у учионици. За већину учесника у истраживању понуђени садржаји били су занимљиви и целокупно искуство није било стресно. Имајући у виду техничке карактеристике Мудла у погледу дизајна, лакоће употребе, разноврсности алата и сл., с једне стране, и дигиталне вештине студената, с друге стране, такав налаз могао се очекивати и поред чињенице да испитаници нису имали ни припрему, нити претходно искуство са онлајн и хибридном наставом.

Анализа је показала и да су студенти у већој мери користили статичке материјале и радили тестове, чији је домет у конструисању нових знања ограничен, док су у мањем обиму међусобно комуницирали са циљем размене идеја. Недовољан степен ангажованости студената у том контексту може се довести у везу са изостанком припреме студената и наставника за рад у виртуелном окружењу. Ераковић и Топалов (Eraковић & Topalov, 2021, стр. 136) такође уочавају да претходно искуство у хибридним облицима наставе „утиче на ангажованост ученика у већем броју

сегмената онлајн наставе”. Међутим, чињеница да се исти проблем јавља у дигиталној настави упућује на закључак да је један од кључних узрока преузимања пасивне улоге и даље присутан трансмисиони приступ учењу у образовном систему у Србији.

Студенти су препознали погодности које доноси асинхрона настава на даљину путем Мудла (нпр. флексибилност, доступност материјала, могућности које пружају алати као што су форуми, речник, тестови и сл.), али су навели и недостатке (нпр. изостанак непосредне комуникације, већи обим градива, недостатак самодисциплине и сл.). Тако је овај рад потврдио сазнања до којих су дошли и други аутори који су истраживали наведену тематику. Предности указују на значај интеграције Мудла у наставу енглеског језика струке по повратку у учионицу, а мањкавости су заправо могле да наведу студенте да увиде позитивне стране традиционалне, непосредне наставе.

Уопштено говорећи, добијени налази упућују на важност увођења синхроних и асинхроних елемената онлајн наставе у традиционалну учионицу, како би се студенти упознали са алатима и начином рада у дигиталном образовном окружењу, и на неопходност унапређења технолошко-педагошких компетенција наставника кроз обуке и курсеве. Адекватна организација и реализација садржаја, активности и комуникације може да потпомогне развој аутономије студената и повећа обим интеракције и сарадње, при чему би се избегао проблем преоптерећености. Наведено би, такође, омогућило учесницима у наставном процесу да држе корак са образовним иновацијама и да у већој мери буду спремни на ванредне ситуације које захтевају промену начина рада каква се десила почетком пандемије.

Ограничење овог истраживања представља употреба само једног истраживачког инструмента и мали обим узорка. Такође, испитивање је спроведено током јунског испитног рока (први испитни рок за предмет Енглески језик 2), када испит углавном полажу студенти чији је степен познавања енглеског језика на вишем нивоу, што показују подаци о оцени из претходног курса. Ови недостаци указују на важност спровођења даљих истраживања која би требало да обухвате и оне студенте који имају потешкоће са учењем енглеског језика струке, као и да укључе употребу неколико инструмената за прикупљање података, како би се добила целовитија слика анализираних проблематике. Иако се закључци не могу генерализовати, они су корисни за будуће планирање и реализацију хибридне и онлајн наставе и осмишљавање стратегије за имплементацију наставе на даљину у ванредним околностима.

Литература

- Васиљевић Продановић, Д. и Марков, З. (2021). Опажања студената о искуству онлајн наставе током пандемије COVID-19. У: Б. Јаблан (ур.), *Специјална едукација и рехабилитација у условима пандемије COVID-19* (11–17). Београд: Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ).
- Ђорђевић, Д., Павловић, З., Весић-Павловић, Т. (2020). Мишљења студената о онлајн настави енглеског језика – могућности и ограничења. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 50 (4), 117–140.
- Ераковић, Б. и Лазовић, В. (2017). Предности и недостаци система за подршку учењу у конструктивистичком приступу настави превођења из перспективе студената: Мудл и Едмодо. *Настава и васпитање*, LXVI (2), 259–272.
- Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања. (2021). *Онлајн и хибридно учење – дујорочна спремања и крајкорочне смернице*. Београд: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања – Центар за образовну технологију – Центар за испите. Преузето са: <https://ceo.edu.rs/wp-content/uploads/2021/03/SMERNICE-%D0%9EnlajnHibridnaPripremaNastava.pdf>
- Кулић, Д. и Јанковић, А. (2022). Настава на даљину по хитном поступку у услови-ма пандемије на терцијарном нивоу образовања – студентска перспектива. *Баштина*, 56, 481–494.
- Adedoyin, O. B. & Soykan, E. (2020). Covid-19 Pandemic and Online Learning: The Challenges and Opportunities. *Interactive Learning Environments*, 31(2), 863–875.
- Agarwal, S. & Kaushik, J. S. (2020). Student's Perception of Online Learning During COVID Pandemic. *Indian Journal of Pediatrics*, 87(7), 554.
- Anwar, I. W. & Wahid, J. H. J. (2021). Learners' Perception on Online Learning Implementation During Covid-19 Pandemic. *JOLLT Journal of Languages and Language Teaching*, 9(2), 126–138.
- Arsenijević, J. (2021). Neki aspekti online nastave visokog obrazovanja tokom pandemije Covid-19. У: Ј. Арсенијевић, М. Мађаревић, З. Марков, Р. Шапић, К. Планјанин Симић (ур.), *Квалитет онлајн наставе visokog obrazovanja u vreme pandemije Covid-19* (5–24). Kikinda: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi.
- Bozkurt, A. et al. (2020). A Global Outlook to the Interruption of Education due to COVID-19 Pandemic: Navigating in a Time of Uncertainty and Crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1–126.
- Bozkurt, A. & Sharma, R. C. (2020). Emergency Remote Teaching in a Time of Global Crisis due to Coronavirus Pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1–6.
- Butnaru, G. I., Niță, V., Anichiti, A., Brînză, G. (2021). The Effectiveness of Online Education During Covid 19 Pandemic – A Comparative Analysis Between the Perceptions of Academic Students and High School Students from Romania. *Sustainability*, 13(9), 5311–5511.
- Conrad, D. (2004). University Instructors' Reflections on Their First Online Teaching Experiences. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 8(2), 31–44.
- Ђорђевић, Д. & Стефановић-Кочић, А. (2016). Students' Perception of Incorporating Moodle in an ESP Context. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, XLVI (4), 117–139.

- Eraković, B. & Topalov, J. (2021). Teaching and Learning Through Moodle, Google Doc and Zoom: Fostering Student Engagement in (A)synchronous Learning Environments. *Иновације у настави*, XXXIV, 122–136.
- Hellermann, J. (2008). *Social Actions for Classroom Language Learning*. Bristol: Multilingual Matters.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., Bond, A. (March 27, 2020). The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning [White paper]. *Educause Review*. Preuzeto sa <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
- Juárez-Díaz, C. & Perales, M. (2021). Language Teachers' Emergency Remote Teaching Experiences During the COVID-19 Confinement. *Profile Issues in Teachers' Professional Development*, 23(2), 121–135.
- Kuzmanović, D. (2022). *Formalno obrazovanje u Srbiji tokom pandemije koronavirusa: nalazi istraživanja i preporuke*. Užice: Užički centar za prava deteta.
- Miloshevska, L., Gajek, E., Džanić, N. D., Hatipoglu, C. A. (2020). Emergency Online Learning During the First Covid-19 Period: Students' Perspectives from Bosnia and Herzegovina, North Macedonia, Poland and Turkey. *ExELL*, 8(2), 110–143.
- Nagel, L., Blignaut, A. S., Cronjé, J. C. (2009). Read-Only Participants: A Case for Student Communication in Online Classes. *Interactive Learning Environments*, 17(1), 37–51.
- Perveen, A. (2016). Synchronous and Asynchronous E-Language Learning: A Case Study of Virtual University of Pakistan. *Open Praxis*, 8(1), 21–39.
- Prodanović, M. & Gavranović, M. (2020). Online Language Teaching and Learning: Anglistics Students' Perspectives on the New Educational Environment Imposed by the COVID 19 Outbreak. *Collection of Papers of the Faculty of Philosophy*, 50(3), 231–248.
- Son, C. et al. (2020). Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(9), e21279.
- Stančić, M. & Senić Ružić, M. (2021). University Teachers' Perspectives on the Quality of Emergency Remote Teaching – the Case of Serbia During the COVID-19 Pandemic. *Andragoške studije*, 2, 45–63.
- Stančić, M. & Senić Ružić, M. (2022). University Students' Well-Being During Emergency Remote Teaching: Reflections from the Viewpoint of the Self-Determination Theory. In: I. Miljević (Ed.), *Proceedings TIE 2022* (449–456). Čačak: University of Kragujevac, Faculty of Technical Sciences Čačak.
- Tanase, M. F. & Hammack, S. (2021). The Challenges and Benefits of Online Instruction: Navigating the Rough Waters of Teaching College Classes During the COVID-19 Pandemic. In: A. Slapac, P. Balcerzak, K. O'Brien (Eds.), *Handbook of Research on the Global Empowerment of Educators and Student Learning Through Action Research* (121–143). IGI Global.
- Tanasijević, M. J. & Janković, N. Z. (2021). The New Virtual Reality – Teachers' and Students' Perceptions and Experience in English Language Learning and Teaching Online. *Иновације у настави*, 24(4), 167–186.

Mirna M. VIDAKOVIĆ

University of Novi Sad

Faculty of Economics, Subotica

Department of Foreign Languages and Sport

Learning English for Specific Purposes via Moodle in Emergency Situations – The Students' Perspective

Summary

This paper investigates the experiences and opinions of students who learnt English for specific purposes via Moodle in the period between March and June 2020. The aim was to analyse the extent and forms of their engagement in this type of learning, explore their perceived positive and negative aspects of the course, and obtain suggestions for integration of this educational platform into English language classes in future. In addition, the paper aimed to investigate if there were any statistically significant differences related to the respondents' use of the platform and their participation in the course according to the level of their English language knowledge and digital competences. The sample comprised 107 students who completed an anonymous questionnaire. Quantitative and qualitative data were analysed using the descriptive statistics and content analysis. Kruskal-Wallis test was employed to detect the correlation between dependent and independent variables. The obtained results showed general satisfaction with the English language course run on Moodle, but also revealed the students' observation that the platform should accompany face to face classes in order to make learning more effective. The positive and negative aspects of the course identified by respondents were mostly in line with the existing research within the field of emergency remote teaching. Students pointed to the advantages of learning English via Moodle in terms of flexibility, accessibility of teaching materials, functions of tools such as tests, glossaries, forums. They also highlighted drawbacks, such as absence of real-time communication, work overload, and lack of self-discipline. It was interesting to discover that although research participants recognized the benefits of communication and collaboration tools, they did not engage with them to the anticipated extent. The fact that the mentioned issue has been identified in online learning in general suggests that the cause might lie in traditional, teacher-centred approach to teaching, which is still widespread in the educational system in Serbia. The obtained data carry important pedagogical implications for both learners and teachers in terms of incorporating digital tools in classes and devising a strategy for implementation of remote teaching in times of crisis. Students should be acquainted more thoroughly with virtual educational environment, which would, in turn, lead to the increased engagement and development of learner autonomy. In order to achieve this goal, teachers should strive to enhance their technological and pedagogic competences. This would also help them keep pace with technological educational innovations and encounter potential future educational emergencies better prepared.

Keywords: emergency remote teaching; English for specific purposes; Moodle; higher education.

Прилој 1.

Упитник за студенте који су током 2019/2020. године похађали наставу из Енглеског језика 2 путем образовне платформе Мудл

1. Пол:
 - а) мушки
 - б) женски
2. Године старости:
3. Коју оцену сте имали из предмета Енглески језик 1? (Уколико предмет нисте положили, то и наведите).
4. Како бисте на скали од 1 до 10 проценили ваше дигиталне вештине? (1 – веома лоше, 10 – веома добре)?
5. Колико често сте током летњег семестра посећивали страницу за Енглески језик 2 на платформи Мудл?
 - а) једанпут дневно
 - б) више пута недељно
 - в) једанпут недељно
 - г) једанпут у две недеље
 - д) ретко
 - е) никада
6. Какав је Ваш став према следећим тврдњама у вези са употребом Мудла у настави енглеског језика струке? Обележите поље које одражава Ваше мишљење.

Тврдње	Не слажем се уопште	Не слажем се	Нити се слажем, нити се не слажем	Слажем се	Слажем се у потпуности
Употреба Мудла учинила је наставу енглеског језика струке занимљивом					
Сматрам да је употреба Мудла корисна приликом учења енглеског језика струке					
Учење путем Мудла ми је било стресно					
Учење енглеског језика струке путем Мудла може да замени учење лицем у лице					
Учење енглеског језика струке путем Мудла треба да допуњује наставу лицем у лице					

7. Које наставне материјале сте користили и у којим активностима сте учествовали?
 - а) тестови/квизови
 - б) дискусионни форуми
 - в) форуми са задацима из уџбеника и других наставних материјала
 - д) речник
 - е) презентације и други типови фајлова
8. Који су, по вашем мишљењу, били позитивни и негативни аспекти наставе енглеског језика струке на Мудлу? Молим Вас да образложите одговор.
9. Молим Вас да наведете сугестије за употребу Мудла у настави енглеског језика струке.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).